

УДК 373.5.018.43

Л. Фамілярська,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри педагогіки й андрагогіки,
комунальний заклад «Житомирський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради
<https://orcid.org/0000-0002-5801-8057>

Базова середня освіта НУШ: особливості навчання онлайн

Анотація. Соціальна та практична значущість теми визначається змінами, які відбулися у способах навчальної комунікації. Перехід на дистанційний та онлайн формати навчання здобувачів освіти зумовив активне оволодіння навичками використання онлайн-сервісів та цифрових застосунків педагогами. Карантинні обмеження, широкомасштабна російська військова агресія проти України виявила необхідність оновлення підходів до навчання покоління Зумерів та Альфа з використанням онлайн-технологій.

Ключові слова: освіта, онлайн, навчання, цифрові технології.

L. Familyarskaya,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Teacher of the Department of Pedagogy and Andragogy,
Municipal Institution «Zhytomyr Regional
In-Service Teacher Training Institute»
of Zhytomyr Regional Council
<https://orcid.org/0000-0002-5801-8057>

Basic secondary education of NUS: features of online learning

Abstract. The social and practical significance of the topic is determined by the changes that have taken place in the methods of educational communication. The transition to distance and online learning formats of education seekers led to the active mastery of the skills of using online services and digital applications by teachers. Quarantine restrictions, large-scale Russian military aggression against Ukraine has revealed the need to update approaches to training the Zoomer and Alpha generation using online technologies.

Keywords: education, online, learning, digital technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Масовий перехід навчання в онлайн, що розпочався в період пандемії, активізував використання всіма учасниками освітнього процесу цифрових ресурсів. Заклади загальної середньої

освіти, з одного боку, зіткнулися із серйозними викликами часу, а з іншого – отримали нові можливості. З'ясувалося, що хоч певна оснащеність освітніх закладів комп'ютерним обладнанням була, цифрові технології до пандемії використовувалися в навчальному процесі не дуже активно [1].

Військова агресія з боку країни-терориста загострила питання розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога. Це підтверджує активність використання мобільних технологій у педагогічній діяльності [4; 5].

Тому набуває особливого значення для педагога здатність змінювати поведінку в ситуації непередбачуваності, що дозволяє успішно адаптуватися до змін середовища в умовах високого рівня невизначеності, багатозадачності, стресових ситуацій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну кількість науково-методичних публікацій присвячено питанням особливостей навчання онлайн (синхронне, асинхронне) [5; 7]. Однак проблемам реалізації діяльнісного підходу онлайн у базовій середній освіті відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» приділено недостатньо уваги.

Мета статті – систематизувати та охарактеризувати можливості використання цифрових технологій для реалізації діяльнісного підходу у базовій середній освіті онлайн.

Безперечно, що сьогодні інтернет є основним джерелом практично будь-якої інформації у відкритому доступі. Це спосіб швидкого пошуку чи створення інформації та особливе комунікативне середовище дистанційного та онлайн-навчання.

«Дистанційне навчання розуміємо як самостійне опрацювання слухачем у зручний час матеріалу навчальної теми на платформі дистанційного навчання, зокрема Moodle. При цьому викладач і слухач взаємодіють з використанням цифрових технологій асинхронно, перебуваючи в різних локаціях.

Онлайн-навчання розуміємо як синхронну (в реальному часі) освітню взаємодію викладача і слухачів курсів підвищення кваліфікації у різних локаціях, що забезпечується можливостями різних технологій (сервісів) зв'язку (відео та аудіо).

При таких формах навчання зберігаються всі компоненти навчального процесу: цілі, зміст, методи навчання, оцінка результату тощо» [5: 171].

Зауважимо, що адаптування до викладання в онлайн-форматі та організація навчання в такому середовищі потребує часу та радикальної перебудови дизайну мислення педагога. Принцип «учитель пояснює – учень запам'ятовує» не діє у процесі навчання сучасних Зумерів та покоління Альфа. Тому важливо створювати умови інтерактивної взаємодії у форматі «ти (учень) робиш – я (вчитель) коригую» як в очному навчанні, так і в онлайн (рис. 1), коли зумовлюється реалізація відомого всім вислову: «Скажи мені – і я забуду. Покажи мені – і я запам'ятаю. Залучи мене – і я навчуся!».

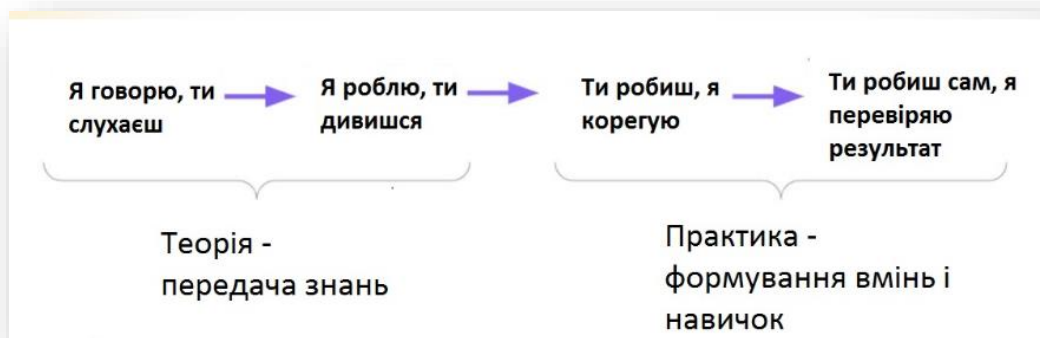

Рис. 1. Алгоритм змін навчання: від традиційного до сучасного

Так, особливістю навчання покоління Зумерів та Альфа є те, що вчитель має бути помічником, наставником учнів.

Враховуючи зазначене вище, охарактеризуємо особливості використання цифрових технологій для організації в базовій середній освіті інтерактивної навчальної взаємодії онлайн.

Освітній процес з використанням можливостей цифрових технологій може здійснюватися як синхронно, так і асинхронно, що передбачає вивчення навчального матеріалу, спілкування з учителем, перевірку домашніх завдань тощо. Важливим при цьому є створення умов для зворотного зв'язку (від учня чи вчителя) у процесі віддаленої навчальної чи проєктної взаємодії в цифровому освітньому середовищі.

Виділяємо такі особливості взаємодії у цифровому освітньому середовищі:

- територіальна віддаленість один від одного учасників навчальної комунікації;
- синхронність чи асинхронність співпраці;
- об'єднання за інтересами в спільнотах онлайн;
- обговорення проблемних ситуацій в інтерактивному режимі;
- створення цифрового «продукту як результату роботи над навчальною темою;
- тестування онлайн;
- коригування змісту діяльності тощо.

Пропонуємо розглянути далі мережеві технології, що використовуються для дистанційного та онлайн-навчання, які поділяємо на асинхронні та синхронні.

Асинхронні мережеві технології для дистанційного навчання – це засоби комунікації, що дозволяють передавати та отримувати інформацію, зокрема навчальну, у зручний час для кожного учасника процесу освітньої взаємодії незалежно один від одного.

Форум. Зручність використання полягає у публічному обміні досвідом, знаннями та будь-якою іншою інформацією. Достатньо створити нову тему або приєднатися до наявної та залишити повідомлення. Інформація буде доступна всім учасникам тематичного форуму, що дозволяє у зручний час відповісти або прочитати повідомлення, а у разі потреби додати свою відповідь до них. Це можливо реалізувати на конкретній платформі, наприклад Moodle.

Текстові конференції (чати). Найбільш поширеними варіантами спілкування є персональні чати (соціальні мережі, месенджери, платформи відеозв'язку) між двома учасниками процесу навчання. Якщо треба, чат може бути публічним із трьома та більше учасниками освітньої взаємодії (рис. 2, 3).

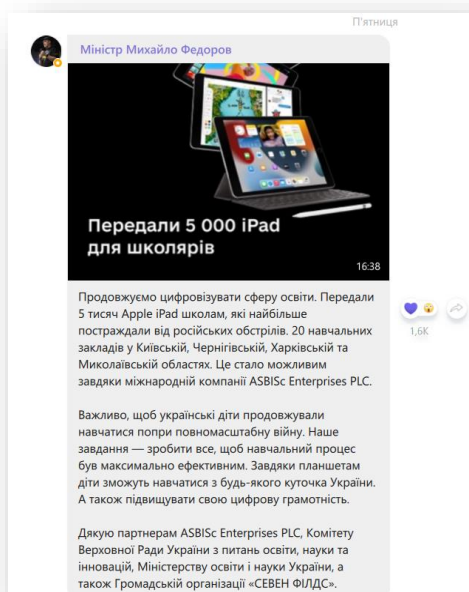

Рис. 2. Приклад публічного чату

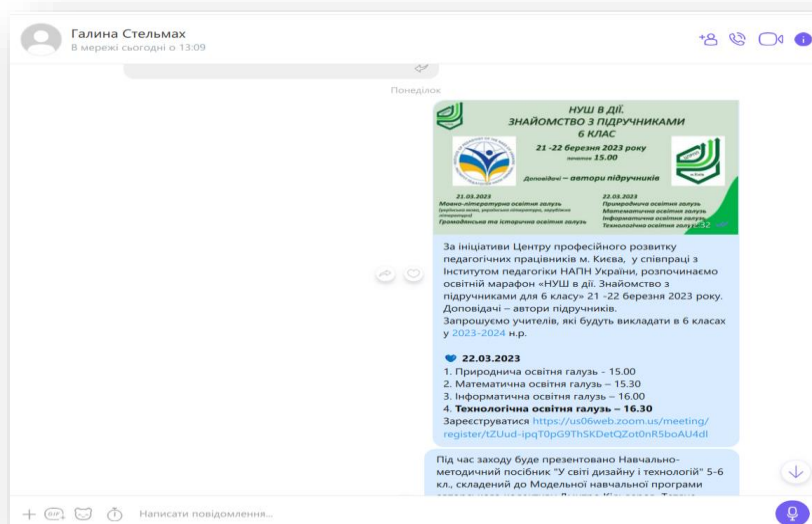

Рис. 3. Приклад приватного чату

Електронна пошта. Один із перших засобів комунікації в інтернеті, але все ще популярний для зворотного зв'язку. Запитання, відповіді чи завдання можна надсилати будь-якому учаснику процесу навчання на електронну адресу (рис. 4).

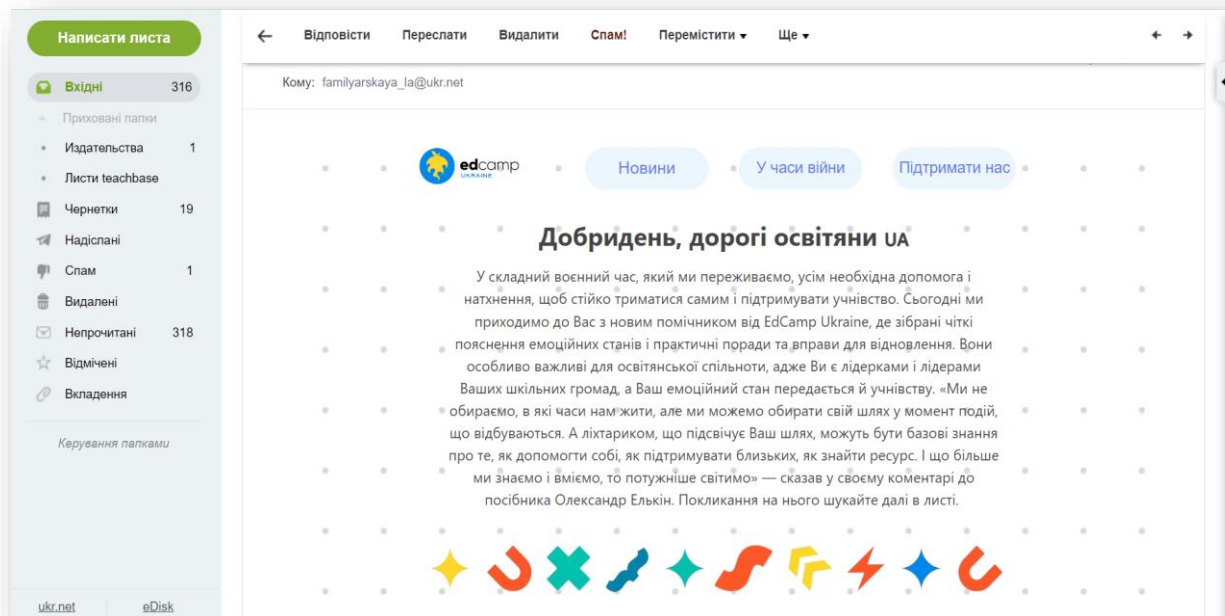

Рис. 4. Приклад зворотного зв'язку через електронну пошту

Синхронні мережеві технології для онлайн-навчання – це засоби комунікації, що дозволяють обмінюватися інформацією в реальному часі між учасниками територіально віддалено один від одного та надавати миттєвий зворотний зв'язок.

Голосові та відеоконференції. Спілкування педагога з учнями проходить у режимі реального часу завдяки можливостям технологій, а саме: Skype, Zoom, GoogleMeet та інших платформ відеоконференцзв'язку.

Серед позитивних ознак синхронної взаємодії, описаних науковцями, виділяємо можливості спільної роботи та взаємодії у визначений час [6]. На відміну від дистанційних синхронні технології вимагають обов'язкової одночасної присутності всіх учасників навчального процесу у віртуальному класі та дозволяють ефективно поєднувати різні моделі викладання навіть у рамках одного заняття. Наприклад, об'єднання у групові віртуальні кімнати (рис. 5).

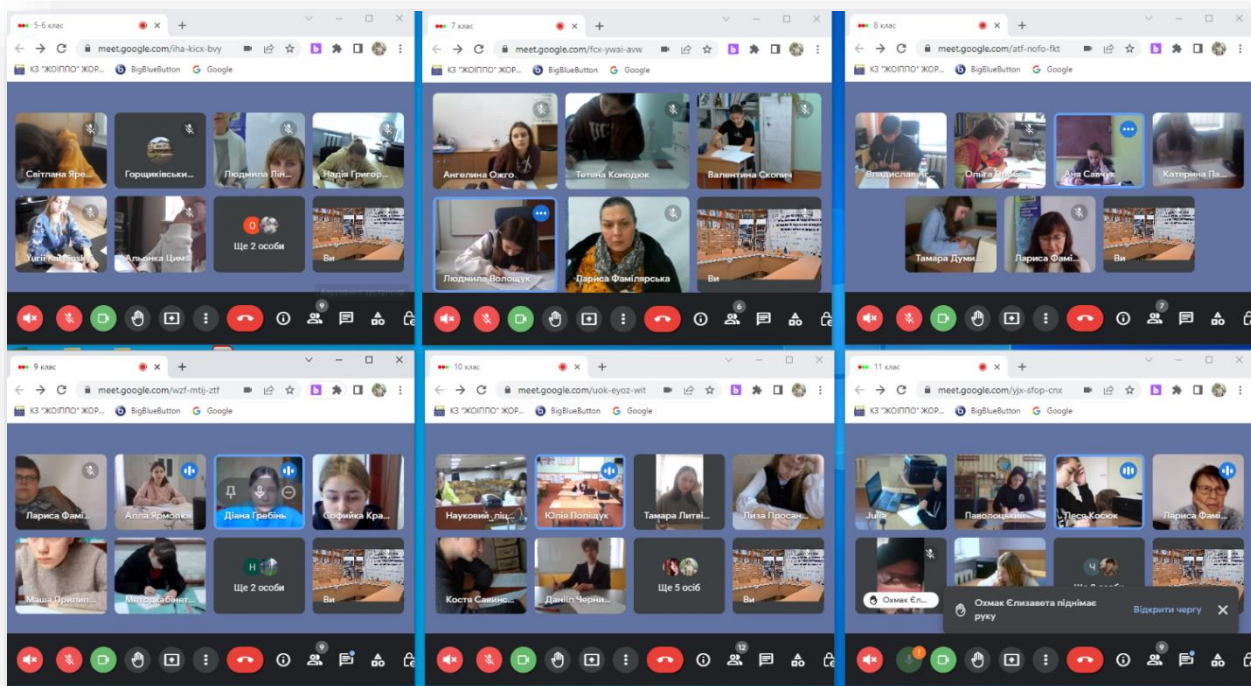

Рис. 5. Групова взаємодія в GoogleMeet

Проте запропоноване рішення під час відключення світла, в умовах воєнного стану та ракетних обстрілів, не дає можливості учасникам реалізувати повною мірою зазначений формат комунікації. У таких ситуаціях доцільно використовувати асинхронні мережеві технології навчання, що реалізуються у дистанційному форматі комунікації.

Отже, характеристикою ефективної комунікації онлайн визначаємо 3 критерії, які засвідчують про високу якість організації освітнього процесу у віддаленому режимі, а саме: взаємодія учня з навчальним контентом, учителем та іншими учасниками навчальної спільноти онлайн.

Пропонуємо орієнтовні етапи організації навчального співробітництва у цифровому освітньому середовищі:

1. Ознайомлення з матеріалом для роботи та завданнями.
2. Осмислення.
3. Засвоєння.
4. Застосування на конкретному прикладі.
5. Створення власного цифрового продукту.

Особливостями роботи при організації навчальної співпраці онлайн є:

- формування групи для навчальної співпраці;
- виконання кожним учасником групи завдання та самооцінювання роботи;
- розподіл ролей;
- оцінювання роботи групи;
- при оцінюванні результатів допускається принцип самооцінювання з наступним коментарем (рефлексія).

Водночас важливо продумати методи та прийоми організації навчального співробітництва. Це, зокрема, можуть бути:

- метод активної взаємодії;
- метод ситуаційного аналізу;
- кейс-технологія;
- загальнодидактичні методи: проблемний, дослідницький, евристичний;
- інтерактивні методи: мозковий штурм, рольова гра, розробка проєкту, інтерв'ю, перегляд та обговорення відеофільмів, презентації з використанням різних допоміжних засобів тощо.

Ключовим у процесі реалізації онлайн-навчання учнів базової середньої освіти є єдина «точка входу». Тобто необхідно обрати одну із навчальних систем управління навчанням (LMS) зрозумілу всім учасникам освітньої комунікації (рис. 6) [2].

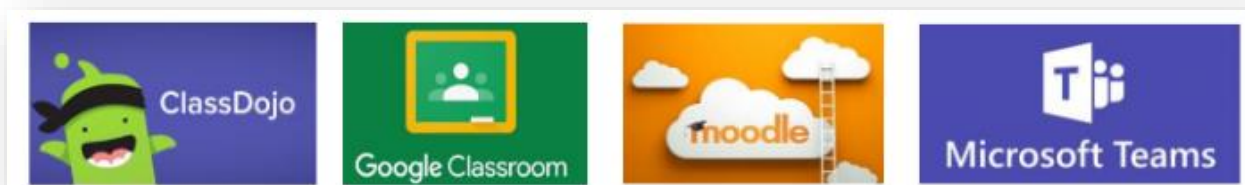

Рис. 6. Найпопулярніші LMS

Під час роботи важливо враховувати та дотримуватися санітарних правил та норм, які МОЗ України визначило для онлайн-уроків (рис. 7) [3].

Кількість навчальних занять на день	Тривалість навчальних онлайн-занять				
	1–2 класи	3–4 класи	5–6 класи	7–9 класи	10–11 класи
2	30 хв	45 хв	45 хв	45 хв	–
3	20 хв	30 хв	35 хв	40 хв	45 хв
4	-	20 хв	25 хв	30 хв	35 хв
5	–	–	–	25 хв	30 хв
6	–	–	–	–	25 хв

Рис. 7. Визначені норми МОН України

Також важливо в умовах воєнного часу мінімізувати обсяг домашнього завдання. Наприклад, завдання, спрямовані на перевірку обсягу інформації, можна замінити на комбіновані завдання, спрямовані на роботу з інформацією: подивися відео та склади timeline подій/процесу; подивися відео та заповни пропуски в тексті тощо.

Такі форми роботи дозволяють здобувачам освіти навчитися активно працювати з інформацією, аналізувати її, зіставляти, поєднувати інформацію з різних джерел в єдине і несуперечливе ціле, перевіряти гіпотези. При цьому не відбувається збільшення навантаження на педагога. Основну роботу виконують учні, у тому числі й створюючи пояснення та завдання один для одного.

У такій атмосфері здійснюється фокус на результат, співпрацю у вирішенні завдань, спираючись на сильні сторони кожного учасника освітньої взаємодії. Це можна назвати професійним успіхом.

Проведене опитування вчителів початкових класів та української мови (265 респондентів) Житомирської області виявило, що більшість здійснюють онлайн-навчання (67,3%). Серед них третина (22%) зазначили, що практикують змішане навчання, ще 16% – тільки дистанційне за часткової чи повної відсутності доступу до мережі «Інтернет».

Результати опитування засвідчили, що незначна кількість фахівців мали певний досвід онлайн-взаємодії до пандемії (12,4%) і почали частіше працювати в такому форматі на загальній самоізоляції (75,6%). При цьому половина респондентів добре ставилася до формату онлайн-комунікації з початком пандемії (49,7%), а пізніше – воєнного стану (53,5%), 39,4% стали ставитися до взаємодії онлайн краще, ніж раніше. Якщо ж педагоги зазнавали труднощів у процесі комунікації онлайн, то вони зверталися за допомогою до колег (72,4%).

Узагальнюючи досвід віддаленої комунікації, виявлено, що значна частина педагогів вважають, що адаптувалися до роботи в онлайн-форматі (80,8%), 14,1% не змогли відповісти, ще 5,1% відповіли, що не адаптувалися.

Однак існує негативний аспект, який відзначили більш ніж половина опитаних педагогів (57%), що вони почуваються знесиленими після навчання учнів онлайн, 30,5% відзначили для себе цей процес стерпним, 12,5% не змогли відповісти.

Підбиваючи підсумок, констатуємо, що новий досвід комунікації онлайн виявив: можливості швидкого розв'язання проблем; підвищення цінності особистого внеску кожного; можливість учитися один в одного; створення атмосфери єдності, приналежності, допомоги та підтримки один одного.

Висновки. Виклики сучасного життя все частіше зумовлюють використання різних форм навчання.

Освітнє онлайн-середовище в умовах правового режиму воєнного стану сприяє пошуку нових рішень та нетворкінгу, ефективній мережевій комунікації.

Результати опитування засвідчили високий рівень розвитку інноваційних якостей педагогів під час роботи в онлайн.

Здатність адаптуватися до мінливих умов роботи була головним чином пов'язана з інноваційними диспозиціями особистості, можливостями

організувати віддалений робочий процес, а також з модальністю педагогічної діяльності.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на вивченні інноваційного потенціалу, здатності педагогів до адаптації в умовах сучасного цифрового світу, що швидко змінюється, як у розрізі навчання онлайн, так й інших засобів і способів роботи, на більших і різноманітних вибірках фахівців.

Список використаних джерел та літератури

1. Антонова О. Є., Фамілярська Л. Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Open educationale-environment of modern University (specialedition)*. 2019. С. 10–22. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29851/1/216-1140-1-PB%20%281%29.pdf>.

2. Грабовський П. П. Google Classroom як засіб підтримки педагогіки партнерства в умовах Нової української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах Нової української школи*. Житомир. 2019. С. 286.

3. НУШ: Нова українська школа. МОЗ визначило тривалість онлайн-уроків. URL: <https://nus.org.ua/news/moz-vyznachylo-tryvalist-onlajn-urokiv/>.

4. Спірін О. М., Колос К. Р. Технологія організації масового дистанційного навчання учнів в умовах карантину на базі Moodle. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 79 (5). С. 29–58. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4090>.

5. Фамілярська Л. Л. Реалізація віддаленої освітньої взаємодії в післядипломній педагогічній освіті. *«Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету»* : електронне наукове фахове видання. 2020. № 9. С. 169–180. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/320/352>.

6. Фамілярська Л. Л., Кльоц Л. А. Використання цифрових платформ відеозв'язку для організації психологічного консультування онлайн. 2020. Вип. 9 (6). С. 61–74. 2022. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4908>.

7. Фамілярська Л. Л. Використання дистанційних технологій: способи взаємодії у процесі синхронного та асинхронного навчання учнів Нової української школи. *Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво* : зб. матеріалів регіонал. наук.-практ. інтернет-конф., 29 березня 2021 р. Житомир : КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, 2021. С. 81–86.